

Desembre 2015

9 €

79

AURIGA

REVISTA DE DIVULGACIÓ I DEBAT DEL MÓN CLÀSSIC

Vilafranca
del
Penedès
21 i 22
de
novembre
de
2015

XIè Fòrum AURIGA

Amb la col·laboració de:

4. El Màster de la Mediterrània antiga.
B. Antela-Bernárdez i G. Munilla
6. Epigraphia 3D: epigrafia per a tots els públics.
Sebastià Giralt i Manel Garcia Sánchez
8. Traduir i fer conèixer els grecs donant-los la paraula, una feina necessària. *Ernest Marcos*
11. Museu Nacional Arqueològic de Tarragona i educació: projectes de col·laboració i valoració del patrimoni. *Pilar Sada Castillo*.
15. Vi i fang a l'antiguitat: les arrels d'una moda renovada.
Joan Gómez Pallarès
18. L'Associació d'Investigadors en Arqueologia Subaquàtica SIAS. *Felix Mascaró*
20. Projecte Cabrera: el primer projecte de SIAS.
Bruno Parés
22. Arqueologia del vi a l'època romana. Del cultiu al consum: aspectes ideològics i qualitius.
Antoni Martín i Oliveras
26. L'efecte de la romanització en l'economia ibèrica a la costa de llevant i al nord-est peninsular.
David Camuña Pardo
29. Nous reptes per a l'Aplec.
Meritxell Blay i Guillem Cintàs
31. Un establiment rural de l'ibèric ple a la Cessetània: Rabassats (Nulles, Alt Camp) (s. III aC).
Maria Carme Belarte, Joan Canela i Jordi Morer
34. El vi a l'antigor. Un recurs pedagògic de gran aplicació.
Margarida Genera i Monells i Joan Alberich i Mariné
37. Taller de Twitter per a la difusió del món clàssic.
Montserrat Tudela i Penya
38. *Civitas Olerdola*. Un nou projecte de recerca vol donar a conèixer el creixement urbà medieval.
Núria Molist, Xavier Esteve i Gisela Ripoll
42. Vídeo "Roma a Catalunya"
43. XXIV Premis Auriga (2016)

Com cada any en els darrers onze, el mes de novembre hem celebrat el Fòrum Auriga, enguany a Vilafranca del Penedès en el marc dels actes com a Capital de la Cultura Catalana. El Fòrum Auriga és l'única trobada interdisciplinària del món antic que se celebra en els territoris de llengua catalana. Aquesta onzena edició va tenir dues novetats: en primer lloc, hi va haver el protagonisme d'un tema, tot i que no va ser un fòrum monogràfic: el vi en el món antic i el seva tradició clàssica. I en segon lloc, la taula rodona la vam substituir per un taller de Twitter per a la difusió del món clàssic. Volíem que el diàleg, el debat, la informació del que es fa en aquest país des de totes les disciplines que tracten el món clàssic creuessin les fronteres presencials i, també, buscàvem incrementar la presència del passat nostre en aquesta xarxa social el protagonisme mediàtic de la qual és inqüestionable.

Aprofitem per recordar-vos que l'actualitat del món clàssic la trobareu en el Twitter d'AURIGA, @RevistaAuriga, que, a més, es reproduïx en el nostre web i per tant podeu veure encara que no tingueu un compte en aquesta xarxa social.

En aquest número trobareu les actes de les tretze comunicacions que es van presentar el dissabte 21 de novembre al XI Fòrum Auriga i també un reportatge del jaciment d'Olèrdola, que és la visita que vam fer diumenge dia 22 de novembre.

També trobareu la convocatòria dels XXIV Premis Auriga.

Finalment, tot l'equip que fem possible l'AURIGA vol desitjar-vos unes bones festes de Nadal i Any Nou.

Montserrat Tudela i Penya

AURIGA

Rda. Universitat, 7, 3r, 4a. 08007 Barcelona
Telèfon: 93 412 32 94. Fax: 93 412 68 71
E.Mail: auriga@ccc.cat
www.auriga.cat

Dipòsit Legal : B-12032-91
ISSN Auriga paper: 1131-50087
ISSN Auriga digital: 2014-7856

Correcció: Lúcia Fernández
Disseny, assessor informàtic i webmaster:
Miquel Fernández i Barta

AURIGA és membre de l'Associació de Publicacions Peròdiques en Català (APPEC).

La revista AURIGA no comparteix necessàriament les opinions dels autors dels articles.

Aquesta publicació es pot reproduir, citant-ne, però, la procedència.

Editor:

Directora:

Consell de Redacció:

Consell Assessor:

Xavier Tudela i Penya
Montserrat Tudela i Penya
Ma. Jesús Espuña i Ferrer
Pere Izquierdo i Tugàs
Francesca Mestre i Roca
Joan Pedrola i Santamarta
Xavier Yáñez i Such
Norbert Bilbeny i García
Joan Busqueta i Riu
Sebastià Giralt i Soler
Bàrbara Matas i Bellés
Carles Miralles i Solà (†)
Mercè Otero i Vidal
Isabel Rodà de Llanza
Joan Sanmartí
Eulàlia Vintró i Castells

Fotografia de portada:

Imatge gràfica del XI Fòrum Auriga

EPIGRAPHIA 3D: EPIGRAFIA PER A TOTS ELS PÚBLICS

Sebastià Giralt (UAB)
Manel García Sánchez (UB)

Epigraphia 3D és un projecte d'innovació científica que suma l'experiència en investigació bàsica en humanitats amb la investigació tecnològica de l'enginyeria gràfica, amb la finalitat d'acostar les inscripcions romanes als estudiants de secundària, de primers cursos de grau i al públic en general. El desenvolupament del projecte s'ha inscrit en el marc dels projectes *Descifrando inscripciones romanas en 3-D. Ciencia epigráfica virtual* (FCT-13-6025) i *Inscripciones romanas de Augusta Emerita en 3D: del Museo a los dispositivos móviles* (FCT-14-8668), ambdós finançats per la Fundación Española para la Ciencia y la Tecnología (Ministeri d'Economia i Competitivitat), i gràcies també al projecte *Innovación educativa en Epigrafía y Numismática: corpus de inscripciones en 3D* (CPIE2013-15), Grup d'Innovació Educativa Clío 2.0 (GIE-15), de la Universidad de Las Palmas de Gran Canaria. Tots dos projectes estan destinats a fomentar la cultura científica i de la innovació entre un públic no especialitzat i, sobretot, entre l'alumnat d'educació secundària obligatòria (ESO), batxillerat través de les assignatures de Ciències Socials, Cultura Clàssica i Llatí –i primers cursos de Grau d'Arqueologia, Filologia clàssica i Història– a través de les assignatures d'Epigrafia i Hispània antiga.

Pel que fa a la utilitat del web –<http://www.epigraphia3d.es>–, considerem destacable la possibilitat d'aprendre què és l'epigrafia, conèixer succintament la història de la investigació epigràfica i comprendre una inscripció (estudi i edició); descobrir en les inscripcions un gran banc de dades per a l'estudi del món clàssic; accedir a una selecció d'inscripcions romanes de la Hispània romana que es conserven al Museo Arqueológico Nacional (MAN) de Madrid i al Museo Nacional de Arte Romano de Mérida, i tot a través de models en 3D. No menys important és la possibilitat d'adquirir coneixements mitjançant recursos web i resolent la lectura d'algunes ins-

cripcions seleccionades sobre l'ofici d'epigrafista. D'altra banda, les persones interessades a aprofundir-hi són redirigides, a través d'una secció específica del web, a webs sobre recursos didàctics, de revistes científiques i publicacions periòdiques, d'associacions epigràfiques i grups d'investigació i a les bases de dades epigràfiques més importants.

D'acord amb l'objectiu d'oferir una presentació de l'epigrafia i d'una selecció d'inscripcions del MAN útil per a ESO i Batxillerat, el projecte *Epigraphia 3D* ha comptat amb la participació de professorat amb una llarga experiència en l'aplicació didàctica de les TIC i de l'escriptura antiga a l'ensenyament de la cultura i les llengües clàssiques a secundària. D'altra banda, en el projecte hi ha participat professorat universitari d'Epigrafia i Història Antiga. Entre els investigadors del projecte *Epigraphia 3D* hi ha José Mª Álvarez (Museo Nacional de Arte Romano); Nova Barrero (Museo Nacional de Arte Romano); Carlos Cabanillas (IES Santiago Apóstol, Almendralejo); Mª Àngeles Castellano (MAN); Carolina Cortés (Universidad de Cantabria); Mª Dolores García de Paso (Universidad de Las Palmas de Gran Canaria); Manel García Sánchez (Universitat de Barcelona); Helena Gimeno (Centro CIL II-Universidad de Alcalá); Sebastià Giralt (Universitat Autònoma de Barcelona); José Manuel Iglesias (Universidad de Cantabria); Pilar Merchán (Universidad de Extremadura); Salvador Muñoz (IES Francesc Ferrer i Guàrdia, València); Ana Ovando (IES Violant de Casalduch, Benicàssim); Manuel Ramírez Sánchez (Universidad de Las Palmas de Gran Canaria); Gregorio Rodríguez (Universidad de Las Palmas de Gran Canaria); Alicia Ruiz (Universidad de Cantabria); José Pablo Suárez Rivero (Universidad de Las Palmas de Gran Canaria, Instituto Universitario de Microelectrónica Aplicada). Pel que fa a l'equip tècnic està integrat per Raúl Climent, Pablo Fernández, Haridian Guerra, Alfredo Hernández, Sebastián Ortega, José Miguel Santana i Agustín Trujillo.

L'eix del lloc *Epigraphia 3D* és la seva galeria d'imatges en 3D, publicada gràcies a l'aplicació Sketchfab. En aquesta galeria els visitants poden acostar-se a les inscripcions amb reproduccions pròximes a la seva imatge real, fins i tot amb l'avantatge d'oferir una visió des de l'exterior que és impossible per a un visitant d'una exposició museística o un jaciment arqueològic. Gràcies a això tant els no especialistes com els especialistes poden fer-se una idea fidel de cada peça, excepte de la seva grandària, i es facilita enormement la comprensió visual de com són realment les inscripcions a aquells que no hi estan familiaritzats. Ara bé, la seva imatge va acompanyada de la seva transcripció, ja que, altrament, resulta-

Opcions en la imatge en 3D: altar dedicat a Juno de Mèrida (MAN)

rien incomprensibles per a un públic general. No obstant això, el conjunt d'imatge i text transcrit és només el primer pas per entendre els epígrafs llatins. La resta de seccions del web pretenen proporcionar els instruments necessaris per facilitar la seva comprensió als no iniciats.

És fonamental entendre que *Epigraphia 3D* no pretén ser una introducció exhaustiva i sistemàtica a l'estudi de l'epigrafia llatina, sinó només una porta d'entrada oberta als que vulguin endinsar-se en el seu coneixement. Per això, en els seus diversos apartats, prioritza la presentació d'aquells aspectes que ajudin a comprendre les inscripcions seleccionades. La introducció explica en què consisteix l'epigrafia i la seva història, en quins suports es troben les inscripcions, com s'estudien i s'editen, i recull algunes de les principals revistes especialitzades i bases de dades. La secció de llengua i literatura dóna unes nocions bàsiques de morfologia i sintaxi llatines per entendre el text de les inscripcions de la galeria. Els apartats de família romana, religió romana i món funerari introdueixen el visitant en tres dels grans àmbits presents en les inscripcions llatines. Cada un dels apartats revisa els aspectes que es reflecteixen en les inscripcions de la galeria. Alhora es recull el lèxic llatí, les abreviatures i les característiques relacionades amb aquests camps que apareixen en els epígrafs de la galeria. Finalment, un mapa creat amb Google Maps permet situar el lloc d'origen de cada inscripció.

A més de les explicacions teòriques, s'hi inclouen activitats diverses. La majoria són autocorrectives i consisteixen a relacionar imatges o transcripcions de les abreviatures amb el seu significat, resoldre una sopa de lletres per al lèxic de parentiu, muntar un trencaclosques d'una inscripció, identificar els déus o les persones a qui es dediquen algunes inscripcions, identificar les diferents parts d'una inscripció, i relacionar els déus romans amb

els seus noms grecs i amb les seves representacions. Per elaborar aquests exercicis s'han emprat diversos serveis accessibles gratuïtament a la xarxa i que permeten crear molts tipus diferents d'activitats didàctiques de manera ràpida i fàcil. Altres activitats autocorrectives, enfocades al desenvolupament de les abreviatures de determinades inscripcions, estan realitzades amb eXeLearning, un programa lliure i obert per confeccionar materials docents. Aquest programa també permet descarregar en un paquet tota la secció, tant l'explicació teòrica com les activitats, per si es vol treballar sense connexió a Internet.

Així mateix es proposen activitats de resposta oberta, en què és convenient la supervisió i, si escau, l'avaluació d'un professor: a més d'algunes preguntes concretes sobre determinades inscripcions, es proposa un *mini-quest*, en el qual els estudiants, després de respondre a un seguit de qüestions preparatòries, han d'actuar com un lapicida projectant la seva pròpia inscripció a partir de les dades d'un encàrrec. La gran majoria de les activitats d'*Epigraphia 3D* es realitzen sobre imatges de les mateixes inscripcions, a partir de les quals s'han d'indicar les abreviatures o el lèxic relacionats amb cada secció, o bé sobre la combinació de la imatge i el text transcrit, que s'interpreta o es completa. No s'oblida, doncs, que l'objectiu perseguit és fer comprendre la inscripció en la seva forma original, encara que sigui a través d'una reproducció virtual.

Finalment, *Epigraphia 3D* ajuda a desenvolupar també algunes de les competències bàsiques fonamentals per a l'aprenentatge permanent recomanades pel Parlament i el Consell europeus, com la competència digital, la d'aprendre a aprendre i les competències socials i cíviques. En definitiva, una eina d'introducció a l'epigrafia que fa seva la màxima plutarquiàna Πλεῖν ἀνάγκη i que augura futures travessies pel món clàssic.

Placa funerària de Còrdova amb inscripció dedicada a Asícia Facunda (MAN)

